

PRO MEMORIA

CENTRUM FORMACJI LITURGICZNEJ DIECEZJI BYDGOSKIEJ

NA WIELKI POST

1. WSKAZANIA OGÓLNE NA WIELKI POST

- Okres Wielkiego Postu trwa od Środy Popielcowej do Wielkiego Czwartku (bez Mszy Wieczery Pańskiej). Dominują w nim trzy tematy: **pokuta, chrzest i męka Pańska**, przy czym w liturgii **temat pasyjny przeważa w tradycji polskiej od piątego tygodnia Wielkiego Postu**. W doborze śpiewów należy uwzględnić to zróżnicowanie. Śpiew pieśni pasyjnych należy stosować zawsze w sprawowaniu nabożeństw Gorzkich żalów i Drogi krzyżowej.
- We wszystkich mszach i oficjach od Środy Popielcowej aż do Wigilii Paschalnej opuszcza się „Alleluja”. W Wielkim Poście przed i po wierszu poprzedzającym ewangelię, zależnie od okoliczności można użyć jednej z następujących aklamacji albo innej podobnej: *Sława Tobie, Chryste, Królu wiecznej chwały; Chwała i cześć Tobie, Panie Jezu; Chwała i cześć Tobie, Chryste; Chwała Tobie, Słowo Boże; Chwała Tobie, Królu wieków* (OWLM, n. 9).
- Końcowe błogosławieństwo mszalne można poprzedzić modlitwą nad ludem, z wyciągnięciem rąk nad wiernymi (MR, s. 394-398*).
- W Wielkim Poście zakazane jest przyozdabianie ołtarza kwiatami, zaś gra na instrumentach dozwolona jest tylko w celu podtrzymania śpiewu (z wyjątkami opisanymi poniżej).
- Śpiewy w celebracjach, zwłaszcza Eucharystii, a także w nabożeństwach, niech będą zgodne z charakterem tego okresu i jak najbardziej odpowiadają tekstom liturgicznym.
- Msze w różnych potrzebach i wotywny są zakazane. Konferencja Episkopatu Polski, w oparciu o przepisy zawarte w OWMR, pozwoliła odprawiać we wszystkich kościołach i kaplicach:
 - w pierwsze czwartki miesiąca, z wyjątkiem tych czwartków, na które wypadają uroczystości, święta Pańskie i Wielki Czwartek, jedną Mszę św. wotywną o Jezusie Chrystusie Najwyższym i Wiecznym Kapłanie (kolor biały) lub ze święta Jezusa Chrystusa Najwyższego i Wiecznego Kapłana, albo Mszę św. o powołania kapłańskie (kolor biały);
 - w pierwsze piątki miesiąca, z wyjątkiem tych piątków, na które wypadają uroczystości, święta Pańskie i Wielki Piątek, jedną Mszę św. wotywną o Najświętszym Sercu Pana Jezusa (kolor biały);
 - w pierwsze soboty miesiąca, z wyjątkiem tych sobót, na które wypadają uroczystości, święta Pańskie i Wielka Sobota, można odprawić jedną Mszę św. wotywną o Niepokalanym Sercu Najświętszej Maryi Panny (kolor biały).
- Msze św. za zmarłych (codzienne) są zabronione. **W dni powszednie dozwolone są Msze św. żałobne w pierwszą rocznicę zgonu, po otrzymaniu wiadomości o śmierci i przy ostatecznym pogrzebaniu zmarłego** (OWMR 380-381).
- Msze św. obrzędowe, które łączą się ze sprawowaniem niektórych sakramentów i sakramentaliów (np. bierzmowania, małżeństwa) są zakazane w niedziele Wielkiego Postu, w Środę Popielcową i w Wielkim Tygodniu (OWMR 372).
- W dni powszednie Wielkiego Postu celebrowane są Msze św. i Liturgie Godzin z dnia bieżącego. Jeżeli występuje wspomnienie świętego, traktuje się je jako dowolne i w sposób ograniczony używa się tekstów o świętych. W związku z tym, jeżeli pragnie się uczcić świętego:
 - we Mszy św. **można** użyć tylko kolekty o świętym (por. OWMR 355a);
 - w Jutrzni i w Nieszporach opuszcza się zakończenie modlitwy końcowej i dodaje się antyfonę do *Benedictus* lub *Magnificat* (własną lub z tekstów wspólnych), a następnie modlitwę o świętym, wraz z zakończeniem;
 - w Godzinie czytań po czytaniu patrystycznym podanym na dzień bieżący tego okresu i jego responsorium dodaje się, jako trzecie, czytanie hagiograficzne z responsorium i odmawia się modlitwę końcową o świętym (OWLG 238-239).
- W czasie Mszy św. w dni powszednie można używać 1-3 Modlitwy eucharystycznej i 1-2 Modlitwę eucharystyczną o tajemnicy pojednania. Gdy chodzi o 5 Modlitwę eucharystyczną (A, B, C, D) to Mszał Rzymski, wydanie typiczne z 2002 r. ogranicza możliwość jej stosowania tylko z formularzami Mszy św. w różnych potrzebach i na szczególne okoliczności.

2. ŚRODA POPIELCOWA

- Podczas Mszy św. z posypaniem głów popiołem **opuszcza się akt pokutny** (zastępuje go posypanie głów popiołem po homilii).
- Błogosławieństwo i posypanie głów popiołem odbywa się w czasie Mszy św. albo poza Mszą. W tym ostatnim przypadku jest ono poprzedzone liturgią słowa i kończy się modlitwą wiernych. Teksty poświęcenia znajdują się w Mszały Rzymskiej.
- **Tylko osoba duchowna** (biskup, prezbiter i diakon) może nakładać popiół w trakcie liturgii Środy Popielcowej (*Ceremoniale Episcoporum*, 257), a tylko kapłan może go pobłogosławić. Oznacza to, że do posypywania głów popiołem **nie jest upoważniony** ani akolita, ani osoba pełniąca funkcję szafarza nadzwyczajnego Komunii Świętej, ani lektor czy ministrant, ani żadna inna osoba świecka, nawet bardzo poważana.
- Praktyka zabierania popiołu dla nieobecnych na liturgii nie jest zakazana przepisami liturgicznymi, ale posypywanie się popiołem w domach należy rozumieć jako akt pobożności ludowej, a nie sprawowanie liturgii.
- W razie **nieobecności** innego duchownego, **sam celebrans**, zwrócony w stronę ołtarza i pochylony, nic nie mówiąc, posypuje sobie głowę popiołem.

3. NIEDZIELE WIELKIEGO POSTU

- Dla podkreślenia czcigodnego charakteru dorocznego obchodu Wielkiego Postu w I niedzielę Wielkiego Postu winny znaleźć się elementy podkreślające ten moment, np. procesja na wejście ze śpiewem litanii do Świętych.
- Ewangelie o Samarytance, o niewidomym od urodzenia i o wskrzeszeniu Łazarza, wyznaczone na III, IV, V niedzielę Wielkiego Postu, ponieważ mają duże znaczenie dla chrześcijańskiego wtajemniczenia, mogą być odczytane też w latach B i C, zwłaszcza tam, gdzie są katechumeni. Stosuje się wówczas odpowiednio dobrane prefacje, tj. nr 14, 15, 16.
- W IV Niedzielę Wielkiego Postu, zwaną *Laetare*, a także w uroczystości i święta, dopuszczalna jest gra na instrumentach i zdobienie ołtarza kwiatami. W tę niedzielę można używać szat liturgicznych koloru różowego. W pozostałe dni Wielkiego Postu organów używa się jedynie dla podtrzymania wspólnego śpiewu.
- Katecheza o misterium paschalnym i o sakramentach winna być przekazywana w niedzielnych homiliach, na podstawie starannego wyjaśniania tekstów Lekcjonarza, zwłaszcza urywków Ewangelii, które zawierają prawdę o różnych aspektach Chrztu i innych sakramentach oraz o Bożym miłosierdziu.
- Zachowuje się zwyczaj zasłaniania krzyży od I Nieszporów V niedzieli Wielkiego Postu aż do zakończenia celebracji Wielkiego Piątku.

4. NABOŻEŃSTWA WIELKOPOSTNE

- W niedzielę Wielkiego Postu po południu odprawia się **Gorzkie Żale**. Nie wolno tego nabożeństwa odprawiać w czasie Mszy świętej. Winno ono Mszę świętą poprzedzać lub po niej następować. Przy wystawieniu Najświętszego Sakramentu w monstrancji należy na ołtarzu ustawić **4 lub 6 świec** i **zawsze używać kadzidła**.
 - **Struktura nabożeństwa**: pobudka, kazanie pasyjne, pieśń na wystawienie Najświętszego Sakramentu i adoracja, zapowiedź tematu rozważań pieśni pasyjnych oraz intencji modlitwy. Następnie śpiewa się hymny, pieśń po hymnie czyli „Lament duszy nad cierpiącym Jezusem” oraz pieśń „Rozmowa duszy z Matką Bolesną”. Gorzkie żale kończy antyfony: „Któryś za nas cierpiał rany”. Po antyfonie następuje pieśń przed błogosławieństwem, błogosławieństwo i repozycja Najświętszego Sakramentu. Na zakończenie wykonuje się odpowiednią pieśń. Nabożeństwu przewodniczy kapłan albo diakon. Podczas nabożeństwa Gorzkich żali używa się szat liturgicznych (stula i kapa) w **kolorze czerwonym**. Jednak ze względu na wystawienie Najświętszego Sakramentu w ramach nabożeństwa można posługiwać się **także kolorem białym**.
- **Droga Krzyżowa**. Nabożeństwa nigdy nie można łączyć ze Mszą św. Używa się szat liturgicznych (stula i kapa) w **kolorze czerwonym**. Przewodniczący nabożeństwu i ministranci, z których jeden niesie krzyż procesyjny, a dwaj inni zapalone świece, wychodzą do prezbiterium i klękają przed Najświętszym Sakramentem (jeżeli znajduje się w prezbiterium).
 - **Struktura nabożeństwa**: Celebrans rozpoczyna od znaku krzyża i pozdrowienia a następnie odmawia krótką modlitwę (wprowadzenie) lub wszyscy modlą się w ciszy. Można także śpiewać pieśń wielkopostną. **Następnie celebrans, poprzedzony przez ministrantów z krzyżem, podchodzi kolejno do poszczególnych stacji Drogi Krzyżowej**, zatrzymuje się przed każdą z nich zapowiadając jej temat. Celebrans po zapowiedzi tematu stacji odmawia tradycyjny werset: „Kłaniamy Ci się, Panie Jezu Chryste, i błogosławimy Tobie”, na co lud odpowiada: „Żeś przez krzyż i mękę swoją świat odkupił racy”. W tym czasie wszyscy klękają na chwilę adoracji. Następnie odczytywane jest rozważanie modlitewne, które kończy się odmówieniem lub śpiewem: „Któryś za nas cierpiał rany...”. Nabożeństwo Drogi krzyżowej kończy się modlitwą przed Najświętszym Sakramentem oraz błogosławieństwem. Wedle uznania, szczególnie gdy po nabożeństwie lub przed nie jest sprawowana Msza Święta, można udzielić wiernym Komunii św. wg obrzędu „Komunia Święta i kult tajemnicy Eucharystii poza Mszą Świętą”. Za udział w samym nabożeństwie lub odmówienie modlitwy „Oto ja, o dobry i najłodszy Jezu” po Komunii św. przed obrazem Jezusa Chrystusa w każdy piątek Wielkiego Postu oraz w Wielki Piątek można uzyskać odpust zupełny.